

(א) אימתי באה יתרו אל הר סיני?**1. רמב"ן שמות פרשת יתרו פרק יח פסוק א**

כבר נחלקו רבותינו (מכילתא כאן, זבחים קטז א) בפרשה הזאת. יש מהם אומרים כי קודם מתן תורה בא יתרו כסדר הפרשיות, ויש מהן שאמרו שאחר מתן תורה בא. וזה ודאי יסתייע מן הכתוב (פסוק ה) שאמר ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו אל משה אל המדבר אשר הוא חונה שם הר האלקים, ¹ הנה אמר שבא אליו בחנותו לפני הר סיני שחנו שם שנה אחת, וזה טעם אשר הוא חונה שם. ² ועוד, שאמר והודעתי את חוקי האלקים ואת תורותיו (פסוק טז), שהם הנתונים לו בהר סיני. ³ ועוד, כי כאן (פסוק כז) אמר וישלח משה את חותנו וילך לו אל ארצו, והיה זה בשנה השנייה בנסעם מהר סיני, כמו שאמר בפרשת בהעלותך (במדבר י כט) ויאמר משה לחובב בן רעואל המדיני חותן משה נוסעים אנחנו, ושם כתוב ויאמר אליו לא אלך כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך, והיא ההליכה הכתובה בכאן וילך לו אל ארצו. ⁴ ועוד הביאו ראיה ממה שאמר הכתוב (דברים א ו ז) ה' אלקינו דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת בהר הזה פנו וסעו לכם, ושם (בפסוק ט) נאמר ואומר אליכם בעת ההיא לאמר לא אוכל לבדי שאת אתכם, ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים וגו' (שם טו), וזו עצת יתרו, ושם (בפסוק יט) כתוב ונסע מחורב, כי נסעו מיד.

ואם כן נצטרך טעם למה מקדים הפרשה הזאת לכותבה בכאן. ואמר ר"א כי היה זה בעבור דבר עמלק, כי כאשר הזכיר הרעה שעשה עמנו עמלק וצוה שנגמלהו כרעתו, הזכיר שעשה לנו יתרו טובה, להורות לנו שישלם לו גמול טוב, וכשנבא להכרית את עמלק כמצוה עלינו שנזהר בבני הקיני העומדים עמם ולא נוסיפם עמם. הוא דבר שאול שאמר להם כן (ש"א טו ו).

ועם כל זה אני שואל על הדעת הזו, * כשאמר הכתוב וישמע יתרו כל אשר עשה ה' למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים, ולמה לא אמר ששמע מה שעשה למשה ולישראל במתן התורה שהוא מהנפלאות הגדולות שנעשו להם, כמו שאמר (דברים ד לב) כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמוהו, השמע עם קול אלהים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי. ² וכשאמר ויספר משה לחותנו את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים על אודות ישראל את כל התלאה אשר מצאתם בדרך (פסוק ח), ואמר יתרו מזה עתה ידעתי כי גדול ה' (פסוק יא), למה לא ספר לו מעמד הר סיני, וממנו יודע כי השם אמת ותורתו אמת ואין עוד מלבדו, כמו שאמר (דברים ד לה לו) אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו, מן השמים השמייעך את קולו וגו'. + ואולי נאמר ששמע יתרו בארצו מיד כי הוציא ה' את ישראל ממצרים ונסע מארצו והגיע אל משה אחרי היותו חונה בהר סיני אחר מתן תורה. ולא סיפר שהזכיר לו ענין המעמד ההוא, כי הדבר עודנו קרוב ועודם שם, ובידוע כי סופר לו.

והקרוב אלי לתפוש סדר התורה שבא קודם מתן תורה בהיותם ברפידים, כמו שאמרו במכילתא (כאן) רבי יהושע אומר מלחמת עמלק שמע ובא, שהיא כתובה בצדו, ונסע עמהם מרפידים אל הר סיני. ¹ והכתוב (פסוק ה) שאמר אל המדבר אשר הוא חונה שם הר האלקים, ענינו כי היה הר סיני בדרך מדין קרוב משם, שהרי משה הלך שם לרעות צאן מדין (לעיל ג א), ובאהרן אמר ויפגשוהו בהר האלקים (שם ד כז) ... והנה יהיה פירוש הכתוב ויבא יתרו חותן משה ובניו ואשתו אל משה אל המדבר אשר הוא חונה שם ויבא אל הר האלקים, כי אל ההר בא ושם עמד, והוא כמו שאמר ויבא אל הר האלקים חורבה, וכן ויפגשוהו בהר האלקים (לעיל ד כז), וכן רב לכם שבת בהר הזה (דברים א ו). ומן ההר שלח אליו אני חותנך יתרו בא אליך, ויצא אליו משה. ולא נצטרך לומר כי "ויאמר" יהיה מוקדם. ואפילו אם לא יהיה רפידים במדבר סין, על כל פנים במדבר הוא, כי לא באו ישראל בארץ נושבת כל ארבעים שנה, וקרוב מהר סיני היה, שבאו משם אל ההר ביום אחד מחנה קהל גדול כמוהו, וכמו שנתבאר (לעיל יז ו) בענין הצור ששתו ממנו ברפידים כאשר פירשתי (שם). והנה יהיה הפירוש שאמרתי נכון. וראיתי נמי במכילתא (כאן) אל המדבר אשר הוא חונה שם, הרי הכתוב מתמיה עליו שהוא שרוי בתוך כבודו של עולם ובקש לצאת אל המדבר תוהו שאין בו כלום. דעתם לפרש אל המדבר אשר הוא חונה שם, הוא מדבר הר האלקים, כי מאלים ועד הר סיני היה מדבר סין, וספר הכתוב שבא אל קצה המדבר אשר הוא חונה שם, הוא מדבר הר האלקים חורבה. והזכיר זה לשבח יתרו, שעזב ארצו ובא אל המדבר אשר הוא שם בעבור שידע שהוא הר האלקים, כי בו נגלו אליו האלקים, שכבר שמע כל הענין כי ישראל יצאו ממצרים לעבוד את האלקים על ההר הזה (לעיל ג יב), ובא לשם ה' אלקי ישראל. וגם זה נכון הוא.

³ וכן נראה לי שאמר כאן (בפסוק כז) וישלח משה את חותנו וילך לו אל ארצו, שהיה זה בשנה הראשונה, והלך לו אל ארצו וחזר אליו. ויתכן שהלך שם לגייר את משפחתו וחזר למשה ועודנו בהר סיני כי קרוב הוא למדין, כמו שהזכרתי, שהרי בנסוע המחנה באייר בשנה שנייה כשאמר לו משה נוסעים אנחנו לכה אתנו (במדבר י כט), וענה אותו לא אלך כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך (שם ל), התחנן לו משה מאד ואמר לו אל נא תעזוב אותנו וגו' והיית לנו לעינים, והיה כי תלך עמנו והיה הטוב ההוא אשר ייטיב ה' עמנו והטבנו לך (שם לא לב), ולא השיב אותו דבר, ונראה שקבל דבריו ועשה כרצונו ולא עזבם ...